

Pterocarya of vleugelnoot, een jopper die niet van de grond komt

Er zijn ook vleugelnoten zonder last van opslag

Een vleugelnoot is een boom van de eerste grootte. In de beroemde terminologie van onze hofdendroloog Jan P heet dit een jopper. Bijzondere aan deze jopper is dat deze ondanks de enorme omvang niet van de grond lijkt te komen, maar alleen zijn vleugels heel breed uitspreidt. Vandaar dat het ook zo'n fantastische klimboom is.

Auteur: Jan P. Mauritz VRT

Inleiding

De geslachtsnaam *Pterocarya* dankt dit genus aan zijn vruchten. De nootvruchten van dit geslacht dragen namelijk twee vleugels. Vanuit het Grieks is de geslachtsnaam samengesteld uit *pteron* (vleugel) en *karuon* (noot) en daarna vertaald in het Latijn. Ook de Nederlandse naam is daarvan afkomstig. Deze twee vrucht vleugels zijn ontstaan uit de twee uitgegroeide schutblaadjes van de vrouwelijke bloemen. Alle vleugelnoten komen uitsluitend voor in de gematigde klimaatzone van het noordelijk halfrond, meer specifiek in Zuidoost-Europa, Klein-Azië en het Verre Oosten (China en Japan).

De twee andere makers die in dit deel van het feuilleton aan u voorgesteld worden, zijn volgens een aantal 'wetenschappers' monotypische geslachten. Monotypisch wil zeggen dat er maar

één soort van een geslacht bekend is. Het geslacht *Platycarya* kent volgens deze grappenmakers maar één soort, namelijk *strobilaceae*, en het geslacht *Cyclocarya* zou maar één soort kennen, namelijk *paliurus*. Dat is foute en volstrekt verkeerde informatie, waarde lezers. *Platycarya* kent namelijk vijf soorten en twee vars. en *Cyclocarya* kent twee soorten en één var. (zie Flora of China, vol. 4)

Kenmerken

Alle *Pterocarya*'s zijn bladverliezende, eenhuizige en eenslachtige bomen van de eerste grootte; dat houdt in meer dan 15 meter hoog met heel zware, hoge, breed uitgroeiende kronen met enorme machtige stammen en heel zware gesteltakken. Het geslacht *Pterocarya* omvat vier soorten en 1 één hybride soort en een beperkt aantal cv's. Vleugelnoten komen van nature, al naar gelang de soort, voor in Zuidoost-Europa, Klein-Azië, China en

Japan. Een aantal makers komt in zijn natuurlijk verspreidingsgebied voornamelijk voor als meerstammige reuzen met een formidabele omvang. Veel van deze reuzen vallen dus automatisch in de 'joppercategorie van JP'; u zult bij de sortimentsbeschrijvingen wel merken waarom.

Alle species van het geslacht dragen een zwaar en breed spreidende kroon op een zware, imposante korte stam met een vrij lage vertakking met breed afstaande en hoger in de kroon schuin opgaande, zware gesteltakken. De meeste species bereiken een kroonhoogte tussen de 20 en 25 meter. Enkele makers gaan daar ver overheen, tot boven de 30 meter. Er zijn echter ook een paar 'kleintjes' bij. Ze onderscheiden zich van *Carya* en *Juglans* door de kleine nootjes, voorzien van vrucht vleugels, die ontstaan zijn uit de twee uitgegroeide draagblaadjes van de vrouwelijke bloemen. De ruwe

HET GESLACHT PTEROCARYA

Naast de walnoten en de bitternoten, die al eerder op dit podium stonden, zijn er nog de vleugelnooten, de kegelnoten en de wielnoten.

Binnen de systematische indeling van het *Regnum Vegetabile* – het Plantenrijk – behoort het geslacht *Pterocarya* tot de orde van de *Juglandales* en daarbinnen tot de familie van de *Juglandaceae*, de okkernootfamilie, in de volksmond de notenfamilie genaamd. De notenfamilie is echter in een andere orde en familie getrapt, omdat een of meer DNA-streepjes op een andere plaats staan. Ik heb het er niet meer over; anders stijgt mijn bloeddruk tot hoog boven het landelijk gemiddelde. De notenfamilie omvat slechts vijf geslachten. Naast *Pterocarya*, de vleugelnoot, zijn dat *Juglans*, de walnoot, *Carya*, de bitternoot, *Platycarya*, de kegelnoot en de voor de meesten van u totaal onbekende *Cyclocarya*, de Chinese wielnoot. Het geslacht *Pterocarya* kent tien soorten, één soorthybride, een stuk of vijf vars. en enkele cv's. De geslachten *Platycarya* en *Cyclocarya* zijn allebei totaal onbekend in ons land. Dat is jammer, want het zijn prima bomen en ze gaan in het gevolg van neef *Platy...* mee, omdat ze anders nooit op een podium komen.

stamschors varieert, al naargelang de soort, van grijsgraauw tot zwartgraauw tot diep donkergrijs en is overlangs gegroefd met ondiepe tot zeer diepe schorsgroeven of rillen. *P. fraxinifolia* is op oudere leeftijd netvormig gegroefd en daardoor eenvoudig te herkennen. De twijgen van het geslacht hebben geladderd merg en zijn, afhankelijk van de soort, olijfgroen tot bruin, roodbruin, bruingrijs of groenbruin van kleur. Bijna elke species heeft zijn eigen kleuren. Aan de twijgeinden dragen de meeste exemplaren bladklierjes, die, afhankelijk van de soort, kaal zijn of licht of zwaar behaard en dan tijdens het seizoen deze beharing verliezen. De knoppen van deze makkers zijn zeer karakteristiek voor dit geslacht, meestal kaal, lang gesteeld en met twee à drie bijeen boven het bladmerk. De knoppen van 12 tot 20 mm lengte zijn dicht viltig bruin of roestbruin van kleur, afhankelijk van de soort fijn tot viltig behaard, maar spoedig kaal, en staan met twee à drie bijeen, boven het hartvormige of niervormige bladmerk met drie sporen. In de knoppen zijn de compact opgevouwen geveerde blaadjes al goed te zien. Rond de eindknop en op

het einde van de eenjarige twijgen staan de mannelijke bloemknoppen, al voor de winter gevormd, te wachten op het voorjaar. Dit zijn naakte winterkatjes, zoals ook bij het geslacht *Juglans*.

Het blad van *Pterocarya* is oneven geveerd en al naar gelang de soort 15 tot 20 cm of 20 tot 45 cm lang. Het topblaadje ontbreekt meestal, of is aanwezig als een heel klein en wat vervormd blaadje. De bladstand is afwisselend; aan de centrale bladspil zitten, wederom afhankelijk van de soort, vier tot 25 deelblaadjes oftewel twee tot twaalf bladstukken. Het blad heeft aan de voet geen steunblaadjes. De blaadjes zijn eirond tot langwerpig of lancetvormig van vorm, zittend op de bladspil of met een heel kort steeltje verbonden, met een min of meer fijn gezaagde bladrand, een toegespitste top en een scheef hartvormige bladvoet. De centrale bladspil is meestal rond of iets afgeplat, met wel of niet meer of minder vleugels tussen de stukken. De bloeiwijze van vleugelnooten is eenhuizig met eenslachtige bloemen in hangende katjes. De vrouwelijke katjes zijn zeer lang en smal; ze ontstaan na de bladontwikkeling in de bladoksels van de jonge scheuten en bezitten één stijl en twee schutbladen. De mannelijke katjes ontstaan uit speciale zijknoppen van de eenjarige twijgen in de vorige herfstperiode en zijn dikker dan de slanke lossere vrouwelijke katjes. De mannen hebben zes tot achttien meeldraden, één tot vier kelkbladen en twee vergroeide schutbladen.

Tijdens de vruchtzetting groeien de vrouwelijke katjes uit tot zeer lange, tot wel 50 cm lange en hangende vruchtkatjes, vaak meerdere bijeen in een bundel. De vruchten zijn kleine vierhoekige nootjes, met elk twee tot vruchtvleugels

vergroeide vierlobbige schutbladeren. Deze wat leerachtige, groene vruchtvleugels omgeven het nootje rond tot half rond met hoekige lobpuntjes, waardoor de langs de centrale vruchtsplij staande vruchtjes een min of meer kantige vorm hebben. Al naar de soort zijn de vruchtjes elk tussen de 1,5 en 3 cm breed.

Pterocarya stenoptera heeft heel opvallende, lancetvormige vruchtvleugels, die wel tot 2 cm lang en slechts 0,5 cm breed zijn.

Het sortiment

Uw schrijver zal het geslacht met soorten, cv's etc. aan u voorstellen, zoals u inmiddels gewend bent in alfabetische volgorde.

Pterocarya fraxinifolia

Deze hoog opgaande boom komt van nature voor in Transkaukasië, Armenië, de Kaukasus ten zuidoosten van de Zwarte Zee tot in Noord-Iran. Vandaar de Nederlandse naam Kaukasische vleugelnoot. De soortnaam *fraxinifolia* betekent 'met het blad van *Fraxinus*'.

De boom is in 1782 in Frankrijk geïntroduceerd. De vinder is onbekend, maar de botanicus Edouard Spach (1801-1879), verbonden aan de Jardin des Plantes, heeft de botanische beschrijving opgesteld. Deze boom groeit bij voorkeur langs rivieren, waarbij hij tijdelijke overstromingen goed verdraagt. De boom vormt op deze vochtige gronden vaak veel en zware wortelopslag. Het worden enorme bomen, tot wel 30 meter hoog, meestal meerstammig met machtige korte stammen en zeer breed spreidende zware gesteltakken, die de

P. fraxinifolia in herfsttooi

Pterocarya stenoptera blad en vruchten

Het worden enorme bomen, tot wel 30 meter hoog, meestal meerstammig met machtige korte stammen en zeer breed spreidende zware gesteltakken, die de kroon dragen

kroon dragen die wel 50 meter in doorsnede kan worden. De schors van zowel de stam als de geweldige gesteltakken is grijs en heeft op oudere leeftijd zwaar, diep en netvormig gevormde schorsrillen. De jonge twijgen zijn olijfgroen tot bruin van kleur, aanvankelijk behaard en later kaal, met aan de top kleine rode bladkiertjes. Deze twijgen hebben geladderd merg. De knoppen zijn gesteeld en naakt, dus zonder knopshubben, maar wel viltig roestbruin gehaard en lang en smal. Vaak zitten er twee à drie knoppen boven elkaar boven het bladmerk. De knoppen zijn 1 tot 2 cm lang en de dicht gevouwen blaadjes zijn al goed zichtbaar. Het blad van deze makker is oneven geveerd en tot 40 cm lang. Jonge bladeren aan jonge bomen kunnen wel een lengte van 50-60 cm bereiken. De centrale bladspil is rond, gedraaid en zonder beharing, met acht à negen bladjukken en soms wel tot 25 zittende zijblaadjes, 8 tot 12 cm lang en 3 tot 4 cm breed, lang eirond tot lancetvormig. De bovenste deelblaadjes en het topblad zijn meestal beduidend kleiner en smaller dan de rest. De bladtop is toegespitst; de bladvoet is scheef en zwak hartvormig. De bladrand van de blaadjes is fijn en scherp gezaagd met acht tot twaalf paar nerven, die vlak voor de bladrand afbuigen. Het

blad is aan de bovenzijde glanzend donkergroen van kleur en kaal; de onderzijde is lichtgroen en langs de nerven en in de nerfoksels behaard. De bloeiwijze van deze makkers is, zoals al eerder genoemd, eenhuizig met eenslachtige bloemen, die in april-mei na de bladontluiking verschijnen. De mannelijke katjes zijn groen en dik met de kleine bloempjes dicht opeen, 8 tot 14 cm lang. Elk bloempje bestaat uit een bloemdek met zes tot achttien meeldraden.

Wat is een bloemdek JP, hoor ik op de achtergrond rond zoemen. In algemene zin wordt de term 'bloemdek' alleen gebruikt als er geen duidelijk onderscheid is tussen de kroonbladeren en de kelkbladeren van een bloem, dus als kroonbladeren en kelkbladeren ongeveer dezelfde grootte, vorm en kleur hebben, of als er helemaal geen differentiatie is tussen deze twee.

De vrouwelijke katten zijn langer en slanker, tot 20 cm lang, met meer verspreide bloempjes langs de dunne bloemsteel, die na de vruchtzetting uitgroeien tot heel lange, tot wel 50 cm lange smalle vruchtkatten. De vruchten sec zijn klein, 1,5 tot 2 cm in doorsnede, en bevatten een rond nootje met een diameter tot 8 mm, gevat in aan de basis vergroeide, halfronde, vlezige vruchtvlugels die geelgroen van kleur zijn.

Pterocarya fraxinifolia is een prachtige en machtige parkboom, die ook goed op drogere gronden gedijt. Voor de toepassing als straat- en laanboom moet deze boom op de kwekerij op lengte gekweekt worden en op zijn standplaats tijdig opgekroond worden om een vrije doorgang te realiseren. Een groot nadeel van deze species is de enorme hoeveelheid wortelopslag. De boom wortelt ook nog eens oppervlakkig, naast een diep wortelend hartvormig wortelpakket. Bij elke wortelbeschadiging door aanraking van een schop, een grasmachine of ander werktuig ontstaan enorme pakketten opslag van de boom, ook dwars door verharding heen. Zelfs gesloten verharding

Pterocarya fraxinifolia volwassen boom

zoals asfalt of beton is geen partij voor de sterke wortels. Een scheurtje of een kiertje in het materiaal en hoppa, daar is hij weer!

Pterocarya fraxinifolia* var. *dumosa

In het natuurlijk verspreidingsgebied van de Kaukasus groeit naast *P. fraxinifolia* een andere vleugelnoot, die veel meer gedrongen is qua kroon en kleinere bladeren en veel smallere deelblaadjes draagt, maar verder identiek is. Deze species werd door twee botanici beschreven als *Pterocarya caucasica*. In latere jaren werd het minimale verschil tussen de twee species weer ontkracht. Een exemplaar van deze dwergachtige species werd rond 1845 aangeplant in het Arboretum van Segrez in Frankrijk en vandaaruit in cultuur gebracht in 1877. Een aantal botanische grootmeesters, onder wie de Nederlanders W.H. Hendriks (o.a. schrijver van 'Onze loofhoutgewassen', 1940), en F.J. Fontaine (o.a. van *Carpinus betulus* 'Frans Fontaine' en het botanische naslagwerk 'Boomspeigel', uitgegeven door mijn goede vriend Mart van den Oever van de gelijknamige boomkwekerijen in Haaren), heeft zich zeer verdiept in dit genus, onder meer door eigen waarnemingen in de Kaukasus, in het arboretum van Segrez, in het Parc Barbieux in Roubaix en in het Oosterpark in Amsterdam. De conclusie van deze twee Nederlandse grootmeesters is dat het een var. is van de soort *fraxinifolia*.

De species is meer een struikvorm, met een dicht gesloten, compacte en regelmatige ronde kroon met een doorsnede van 8 tot 10 meter en een hoogte van dezelfde afmetingen op een korte stevige stam. Deze species kan prima op een hoogstam van *P. fraxinifolia* veredeld worden, ten behoeve van gebruik op pleinen en in brede groenstroken. Het blad van de var. *dumosa* is slechts 22 tot 30 cm lang en het aantal bladjukken is met vier tot tien beduidend kleiner dan de soort. Het blad is ook veel kleiner en vooral smaller, tot 2,5 cm, met een veel fijner gezaagde bladrand. Een nadeel van deze makker is dat de boom niet of

SORTIMENT

nauwelijks bloeit en dat is wel jammer. Voordeel is dat de compacte kroon niet gesnoeid hoeft te worden, anders dan tijdig wat opkronen.

Er is een tweetal cv's van de soort bekend. De eerste op het podium geniet enige bekendheid; de tweede is een totaal onbekende species, die het zeker verdient ook aan u voorgesteld te worden.

'**Heereplein**' is een Nederlandse selectie van een voor uw schrijver onbekende species. Het is een selectie die in alles een sterke gelijkenis vertoont met de soort. Anders is de regelmatigere opbouw van de kroon, die uiteindelijk breder wordt dan hoog. De oude stammen zijn bezet met netvormige schorsrillen en de hangende vruchtkatjes blijven vaak gedurende de wintermaanden aan de boom. De boom vormt net als de soort heel veel wortelopslag. Behalve op een vochtige, voedingsrijke grond groeit de makker ook prima op drogere gronden. Deze species wordt voor de regelmatig gevormde kroon vegetatief vermeerderd.

'**Uppsala**' is een Zweedse selectie van de Botanische Tuinen van Uppsala, die door Tönnersjö Plantskola AB in Eldsberga in cultuur is gebracht. Het is een forse boom van 15-18 meter hoog en 12 tot 16 meter breed, met een breed piramidale

De machtige stam van P. fraxinifolia

en open groeiwijze die uiteindelijk een transparante, eironde kroon vormt. De boom groeit zeer snel en weelderig, met opgaande takken van laag tot hoog in de kroon. Het blad is als de soort, maar veel minder, door de grotere internodiën tussen de bladeren. De bloeiwijze is als van de soort. Een zeer groot pluspunt is dat de boom veel beter winterhard is dan de rest van de familie, en dat is wel plezierig. De boom vormt ook wortelopslag. Het is een prima parkboom; welke boomkweker gaat hem uit Zweden ophalen?

Pterocarya hupehensis

Deze Chinese species heeft zijn natuurlijke verspreidingsgebied in het bergland van Centraal China, in de provincies Hubei en Setschuan. De boom is in 1903 geïntroduceerd door de bekende plantenjager Ernest H. Wilson (1876-1930), die in opdracht van de wereldberoemde kwekerijen van James Veitch & Sons planten verzamelde in China. Het is een hoog opgaande boom, tot 20 meter hoog, die op afstand lijkt op *P. fraxinifolia*, maar de grote gesteltakken en daardoor ook de kroon zijn veel meer opgaand, waardoor een breed piramidale kroon ontstaat. De stamschors is donkergrijs van kleur, eerst met ondiepe, overlans gegroefde schorsrillen, die op oudere leeftijd diep gevoorde en meer netvormige structuren krijgen. De twijgen zijn bruingrijs van kleur, schilferig behaard en aan

de top voorzien van kliertjes. De knoppen zijn naakt, viltig bruin, met bijknoppen en met twee à drie bijeen. Het blad is oneven geveerd en 15 tot 30 cm lang, met een ronde centrale bladspil met slechts vijf tot negen kort gesteelde deelblaadjes die 5 tot 13 cm lang en 2 tot 5 cm breed zijn. Het blaadje is elliptisch tot lancetvormig, omgekeerd eirond, met een toegespitste bladtop en een afgeronde bladvoet. De bladrand is fijn, scherp gezaagd; het blad is zwak glanzend diep donkergroen aan de bovenzijde en dof grijsgroen aan de onderzijde, met bruine sterharen in de nerfoksels. De bloeiwijze bestaat uit katjes; de mannen zijn 6 tot 10 cm lang, de vrouwelijke katten zijn langer en slanker, tot 20 cm lengte, met meer verspreide bloempjes langs de dunne bloemsteel, die na de vruchtzetting uitgroeien tot heel lange, tot 30-40 cm lange, smalle vruchtkatten. De vruchten zijn 2,5 tot 3,5 cm in doorsnede en bevatten een rond nootje met een spitse top en een diameter tot 8 mm, gevat in aan de basis vergroeide, halfronde, vlezige vruchtvlugels, die geelgroen van kleur zijn.

Deze makker is helaas niet in cultuur hier in Nederland en de landen eromheen; dus is de door uw schrijver veelvuldig gebruikte slogan 'onbekend maakt onbemind' van toepassing, en dat is triest! De boom kan prima toegepast wor-

Pterocarya hupehensis bladeren

Pterocarya x rehderiana

Pterocarya rhoifolia jonge boom

Deze Chinese species heeft zijn natuurlijke verspreidingsgebied in het bergland van Centraal China

den als straat- en laanboom in bredere profielen, maakt niet of nauwelijks wortelopslag en is goed winterhard. Wat wil je nog meer, waarde boombeheerder? Vraag er dus om bij de boomkweker. En stel bij nul op het rekest de gouden vraag: Waarom niet?

Pterocarya x rehderiana

Dit is een cultuurbastaard die in 1880 ontstaan is in het beroemde Arnold Arboretum bij Boston (VS), uit zaden die toegestuurd waren uit de collectie van de Franse botanicus Pierre Alphons Lavallée van een spontane kruising door windbestuiving van *P. fraxinifolia* en *P. stenoptera* in zijn Arboretum in Segrez. De boom heeft de goede eigenschappen van beide ouders. Hij wordt 20 tot 30 meter hoog, afhankelijk van de standplaats, en vormt een vrijwel ronde, brede kroon op een laag vertakte, enorme stam met zware gesteltakken. De kroon is minder massief en gesloten dan bij vader *fraxinifolia* als gevolg van een mindere takbezetting en bladbezetting. Het blad is oneven geveerd en 25 tot 40 cm lang, met vijf tot tien bladjukken met smal langwerpige tot lancetvormige deelbladjes, 6 tot 14 cm lang en 2 tot 5 cm breed,

zittend op de centrale bladspil. Deze centrale bladspil is 12 tot 20 cm lang en heeft – nogal bijzonder – deels twee vleugels langs de spil tussen de bladjukken. Dit kenmerk komt van moeder *P. stenoptera*, maar hij is lichtbehaard, in tegenstelling tot mama *stenoptera*, die een kale bladspil bezit. De boom vormt wel heel veel wortelopslag. Het grote voordeel van deze species is dat hij veel meer winterhard is en veel beter groeit dan beide ouders. Helaas is deze species weinig tot niet in cultuur, en dat is als zo vaak al door uw schrijver opgeschreven; onbegrijpelijk. Betere eigenschappen, maar niet beschikbaar op boomkwekerijen: jammer, maar ook schande!

Pterocarya rhoifolia

Deze Japanse vleugelnoot komt van nature voor in de koele en gematigde bergvalleien van o.a. de eilanden Honshu, Hokkaido en Kyushu van het Japanse keizerrijk. De boom groeit daar weelderig op de vruchtbare gronden op 700 tot 1500 meter boven zeeniveau. In 1888 is deze makker in Europa geïntroduceerd. In Japan worden het heel grote bomen, tot 30 meter, met een zeer zware en machtige stam, met donkergrijze schors die overlangs diep gegroefd is. In zijn jeugdfase heeft de boom een sterk opgaande takstand, waardoor er een vrij opgaande boom ontstaat die op oudere leeftijd met meer afstaande takken een brede piramidale kroonvorm krijgt. De twijgen zijn dik, olijfgroen van kleur en aanvankelijk licht behaard, later kaal en verkleurend naar bruingrijs, met veel kleine lenticellen en kliertjes aan de top. De knoppen zijn gesteeld en lang spoelvormig, met twee à drie gladde donkerbruine knopshubben die al vroeg afvallen; dan zijn de knoppen witviltig behaard. Het blad is lang, tot wel 50 cm, met vijf tot twaalf bladjukken en een groot topblad. De deelbladjes, tot wel 25 stuks, zijn 6 tot 13 cm lang en 2,5 tot 4 cm breed, en breed lancetvormig tot lang elliptisch van vorm. De grootte van de blaadjes verloopt richting bladtop, waarbij het topblad het grootste

SORTIMENT

formaat heeft. De blaadjes zitten op de centrale bladsteel en niet precies tegenover elkaar. De bladtop is toegespitst, de bladvoet scheef hartvormig en de bladrand is fijn en scherp gezaagd. De bovenzijde van het blad is glanzend donkergroen, de onderzijde grijsig groen met lichte beharing. De bloei is vanaf half mei, tegelijk met de bladontluiting, met mannelijke katten tot 7,5 cm lang en vrouwelijke exemplaren tot 25-30 cm lang. Het kegelvormige nootje is tot 8 mm lang, gevat in twee vergroeide vruchtvleugels, en hangt aan smalle vruchtkatten van 30-35 cm lengte. Er bestaat één cv van:

***Pterocarya rhoifolia* 'Bokravention'**, die de handelsnaam KYOTO CONVENTION heeft gekregen, geschreven met kapitalen en zonder aanhangstekens, naar de grote klimaatconferentie in 1973-1974 met een vervolg in 1999. De boom is een Nederlandse selectie van boomkwekerij Mart Brugel BV uit Oudenbosch, die de boom in 1999 introduceerde. De boom is nog smaller piramidiaal opgroeiend dan de soort. Dit genus bereikt een hoogte van ca. 15 meter. De kroon is zeer dicht vertakt en bebladerd. De boom vormt een goede central leader met een lichter gegroefde stamschors dan de andere makkers van het geslacht. Het blad is oneven geveerd, met vijf tot negen bladjukken en maximaal negentien deelbladjes als de soort. De bloeiwijze bestaat uit hangende mannelijke en vrouwelijke katjes. Het wordt wel wat somber, waarde vrienden, want ook deze species wordt niet of nauwelijks gekweekt en al helemaal niet toegepast in de private en openbare ruimte. Helaas, weer zo'n prima straat- en laanboom die niet bekend is om zijn kwaliteiten en dus niet benut wordt.

Pterocarya stenoptera

Deze vriendelijke makker draagt de Nederlandse naam Chinese vleugelnoot. Deze species heeft zijn natuurlijke verspreidingsgebied in Oost- en Zuidoost-China in de provincies Yunnan, Gunang en Guangdong. De boom is omstreeks 1860 ontdekt en in 1864 in Europa geïntroduceerd. De soortnaam *stenoptera* betekent 'met smalle vleugels'. Deze benaming slaat, in tegenstelling tot wat u denkt, dus niet op de gevleugelde vruchten, maar op de gevleugelde bladspil van het oneven geveerde blad. Tussen de bladjukken van de deelbladjes zitten bij deze makker twee smalle vleugeltjes, wat bijzonder handig en herkenbaar is bij de determinatie van deze schitterende boom. Alle *Pterocarya*'s zijn eenhuizige en eenslachtige bomen van de eerste grootte; de soort *stenoptera* dus ook. De Chinese species behoort tot de kleinere typen

Pterocarya stenoptera 'Fern Leaf'

en wordt 'slechts' 16-22 meter hoog, met een meer opgaande, smallere kroon. In tegenstelling tot de meeste van zijn neven en nichten vormt *stenoptera* meestal één stam, een central leader die tot in de top van de kroon doorloopt. De zware stammen vormen op latere leeftijd ruwige, schitterende, grijs gevoerde overlangse schorsrillen. De twijgen zijn in aanvang roodbruin, dicht en zacht behaard, later groenbruin en kaal. De knoppen zijn langwerpige, enigszins lijkend op devoot gevouwen handen, en viltig roestbruin van kleur. Vaak zitten er twee knoppen boven elkaar, waarvan de bovenste lang gesteeld is. Het blad is samengesteld en groot tot zeer groot, 25 tot 45 à 50 cm lang, en oneven geveerd, dus met een topblad, dat in de praktijk echter vaak ontbreekt. De lange bladspil bezit zes tot twaalf bladstukken, met smalle, langwerpige tot lancetvormige zijblaadjes van 6 tot 10 cm lang en 2 tot 4 cm breed. Zoals gezegd ontbreekt het topblad vaak of is dit blad heel klein. Bijzonder is ook dat de blaadjes niet recht tegenover elkaar aan de bladspil zitten, én dat er smalle vleugels tussen de bladstukken zitten, die regelmatig iets verbreed zijn met stompe tanden. De blaadjes bezitten tien

tot twaalf paar zijnerfven, die voor de bladrand afbuigen. Het blad is donkergroen van kleur, de onderzijde lichter met beharing in de nerfoksels en bij de bladvoet. De mannelijke bloeiwijze bestaat uit groene katjes van de vrouwkes, 10-15 cm lang. De vruchtkatten zijn 20 tot 30 à 40 cm lang, met een vrucht en met iets opstaande smalle lancetvormige vruchtvleugels van ca. 18 mm lang, slechts 5 mm breed en gelig van kleur. Het nootje tussen de vleugels in is rond, eivormig met een spitse top. De boom hangt er letterlijk stampvol mee, met die lange gele slierten tegen dat fraaie donkergroene blad. Er bestaat slechts één cv van deze soort:

***Pterocarya stenoptera* 'Fern Leaf'**. Dit is een Nederlandse selectie van boomkwekerijen Brands BV uit 1989. Het is een kleinere boom dan de soort, tot 18 meter hoog, met een brede eironde kroon. In de jeugdfase sterk opgaand groeiend, op latere leeftijd breed uithangend. Veel morfologische kenmerken zijn zoals de soort, maar heel specifiek anders zijn de bladeren. Het begint wat simpel te worden, maar ook deze species heeft een oneven geveerd blad met elf tot drieëntwintig

deelblaadjes. En daar is het grote verschil: naast de gevleugelde bladspil heeft deze species schitterend diep ingesneden deelblaadjes, waardoor het blad zijn kenmerkende varenachtige uiterlijk krijgt. De boom doet zijn cv-naam eer aan: 'varenblad'. Een geweldig mooie boom, met die sterke centrale stam en die regelmatig opgebouwde kroon met dat fantastisch mooie varenachtige blad. Een aanwinst voor elke plek, dus ook in smallere profielen in verharding.

Afsluitend

Onlangs de toezegging in de inleiding, om de nog resterende notengeslachten *Platycarya* en *Cyclocarya* aan u voor te stellen, is dat niet gelukt. De hoofdpersoon van dit deel van het feuilleton, het geslacht *Pterocarya*, vroeg toch meer ruimte om aan u voorgesteld te worden. En die uitgebreidheid heeft een reden, waarde lezers. Een fors aantal van de boven beschreven species is redelijk tot geheel onbekend, en onbekend maakt onbemind! En dat is heel jammer, want er zijn genoeg locaties waar je prima uit de voeten kan met de species van dit bijzondere geslacht. Er zijn er met veel wortelopslag, er zijn er die in de jeugdfase wat vorstgevoelig zijn, er zijn er die heel veel ruimte vragen, maar er zijn ook species die heel goed toepasbaar zijn in de private en openbare ruimte. De moeite meer dan waard!

Groet,

PS: de twee andere noten komen de volgende keer aan bod in het feuilleton!

DGA Mauritz Adviseurs & Taxateurs BV.

Be social

Scan of ga naar:

www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-7048